

STRESZCZENIE

Duszpasterstwo parafialne w dekanacie oświęcimskim w latach 1843-1918

Dekanat oświęcimski, funkcjonował przynajmniej od XIII wieku i stanowił istotną część diecezji krakowskiej. Położony na pograniczu Zachodniej Małopolski i Śląska, był miejscem wymiany doświadczeń religijno-kulturowych. Po pierwszym rozbiore Polski (1772), na skutek państwowych i kościelnych przemian administracyjnych, wszedł w skład nowo utworzonej diecezji tarnowskiej (1786). W 1880 roku dekanat powrócił do diecezji krakowskiej. W 1843 roku, po kolejnych zmianach administracyjnych, dekanat oświęcimski stanowiło 14 parafii, jedna filia oraz jedna kapelania lokalna. Ostatecznie, w wyniku rozwoju sieci parafialnej i utworzeniu w 1910 roku dekanatu zatorskiego, w 1918 roku dekanat oświęcimski składał się z 12 parafii i 3 filii.

Społeczeństwo mieszkające na terenie dekanatu oświęcimskiego było zróżnicowane kulturowo i religijnie. Sporą część ludności stanowili Żydzi, zaś bliskość granicy państwowej sprzyjała migracjom. Było to zauważalne zwłaszcza w Oświęcimiu. W interesującym nas okresie znacznie rozwinięto bazę materialną poszczególnych parafii; wybudowano 7 nowych, murowanych kościołów oraz odbudowano poddominikański kościół w Oświęcimiu. Nastąpiła również intensyfikacja życia zakonnego. Swoje placówki na terenie dekanatu utworzyły cztery nowe zgromadzenia zakonne (salezianie i serafitki w Oświęcimiu, klaryski i zmartwychwstanki w Kętach).

W tym czasie duszpasterstwo w parafiach dekanatu uległo wyraźnym przeobrażeniom. Odejście od józefińskiego modelu w stronę nowych trendów teologii pastoralnej, sprzyjało pogłębieniu życia religijnego katolików. Centralnym punktem duszpasterstwa była nadal msza święta z wysoką na tym terenie frekwencją wiernych. Istotną rolę odrywała jednak nadal rubrycystyka związana z szeregiem szczegółowych zarządzeń kościelnych i państwowych. Zwrócono szczególną uwagę na systematykę przyjmowania sakramentów, zwłaszcza bierzmowania i namaszczenia chorych. Pogłębiła się również pobożność eucharystyczna wiernych. Formacja chrześcijańska realizowana była przez katechizację szkolną i parafialną, a także przez kaznodziejstwo o podobnym charakterze.

Szczególne znaczenia nabrały różne formy duszpasterstwa nadzwyczajnego. Pierwszą z nich były rozwijające się bractwa i stowarzyszenia chrześcijańskie. W połowie XIX wieku do wspólnot trzeźwościowych w poszczególnych parafiach dekanatu przyłączało się 25-65% wiernych. Na początku XX wieku we wszystkich parafiach dekanatu

funkcjonowały bractwa żywego różańca i Serca Jezusowego, a także inne, o bardziej elitarnym charakterze. Odrodzoną formą duszpasterską były misje i rekolekcje, prowadzone przez odpowiednio przygotowanych duchownych i gromadzące tłumy wiernych. Wielkim zainteresowaniem cieszyło się również pątnictwo. Wierni z poszczególnych parafii dekanatu oświęcimskiego pielgrzymowali zwłaszcza na Jasną Górę i do Kalwarii Zebrzydowskiej. Popularne były również lokalne miejsca pielgrzymkowe, odwiedzane także przez wiernych z odległych stron: kościół w Bielanych z wizerunkiem Chrystusa Cierpiącego, kaplica św. Jana Kantego w Kętach, a także kaplica św. Jacka i salezjański kościół Matki Bożej Wspomożenia Wiernych w Oświęcimiu.

Istotną rolę odgrywała również działalność oświatowa, kulturalna i charytatywna lokalnego Kościoła. Na przełomie XIX i XX wieku została ona zdominowana przez zgromadzenia zakonne, prowadzące domy opieki, ochronki oraz szkoły. Wśród nich należy zauważyć zakład szkolno-wychowawczy prowadzony przez księży salezjanów w Oświęcimiu. Instytucja ta kształciła doskonałych rzemieślników, troszcząc się jednocześnie o formację chrześcijańską, kulturalną i patriotyczną. W czasie I wojny światowej w pomieszczeniach klasztornych organizowano szpitale wojskowe. Siostry zakonne zaangażowane były w opiekę pielęgniarską nad chorymi i rannymi, dając w ten sposób czytelne świadectwo chrześcijańskiego miłosierdzia.

A. Tomasz Chruan